

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.130>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОТИДІЯ ДИТЯЧІЙ ПОРНОГРАФІЇ

Продан Т.В.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри кримінального права,**Чернівецький національний університет**ім. Ю. Федьковича*

ORCID: 0000-0001-6347-0606

Продан Т.В. Сучасний стан та протидія дитячій порнографії.

У статті автором проаналізовано кримінологічний стан та основні аспекти протидії дитячій порнографії. Розкрито поняття «дитячої порнографії», яке визначено у міжнародних конвенціях. Зазначено, що підставою доповнення Кримінального кодексу України статтею 301-1 було прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)». Проаналізовано, що спостерігається швидкий темп зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією. З огляду статистичних даних Генеральної прокуратури України впливає, що станом на 2024 рік обліковано 1809 кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією, що на 181 кримінальне правопорушення більше порівняно з 2023 роком. Обґрунтовано, що простежується позитивна тенденція – зниження частки даного кримінального правопорушення у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Водночас встановлено, що частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією у структурі проти громадського порядку та моральності знаходиться на першому місці. Досліджено роль міжнародних організацій у протидії дитячій порнографії. Визначено, що ключовими організаціями у сфері протидії дитячій порнографії є: «International Association of Internet Hotlines» (INHOPE), «End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes» (ECPAT) та «Internet Watch Foundation» (IWF). Зроблено висновок, що міжнародні організації відіграють важливу роль у протидії дитячій порнографії, оскільки їх безпосередня діяльність спрямована на виявлення та видалення незаконного онлайн-контенту. До того ж, вони здійснюють обмін інформацією між країнами щодо незаконного онлайн-контенту, співпрацюють з правоохоронними органами та координують їх роботу (Європол, Інтерпол, національні правоохоронні органи) у сфері боротьби з цим негативним явищем.

Ключові слова: дитяча порнографія, протидія дитячій порнографії, незаконний контент, стан дитячої порнографії.

Prodan T.V. Current status and countermeasures against child pornography.

In the article, the author analyzes the criminological situation and the main aspects of combating child pornography. The concept of «child pornography» as defined in international conventions is revealed. It is noted that the basis for supplementing the Criminal Code of Ukraine with Article 301-1 was the adoption of the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Implementation of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention)». It has been analyzed that there is a rapid growth in the number of registered criminal offenses related to child pornography. A review of the statistical data of the Prosecutor General's Office of Ukraine shows that as of 2024 – 1809 criminal offenses related to child pornography were recorded, which is 181 criminal offenses more than in 2023. It is substantiated that there is a positive trend – a decrease in the share of this criminal offense in the structure of criminal offenses against public order and morality. At the same time, it was found that the share of criminal offenses related to child pornography in the structure against public order and morality is in first place. The role of international organizations in combating child pornography was investigated. It was determined that the key organizations in the field of combating child pornography are: «International Association of Internet Hotlines» (INHOPE), «End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes» (ECPAT), and «Internet Watch Foundation» (IWF). It is noted that Ukraine, represented by the public organization «Magnolia», joined the INHOPE hotline network in 2023. It is concluded that international organizations play an important role in combating child pornography, as their

direct activities are aimed at identifying and removing illegal online content. In addition, they exchange information between countries on illegal online content, cooperate with law enforcement agencies and coordinate their work (Europol, Interpol, national law enforcement agencies) in the fight against this negative phenomenon.

Key words: child pornography, combating child pornography, illegal content, state of child pornography.

Постановка проблеми. Поширення дитячої порнографії залишається серйозною проблемою для багатьох країн, зокрема й України. Оскільки це явище має глобальний характер, його подолання потребує узгоджених дій як на національному, так і на міжнародному рівнях. Незважаючи на посилення уваги до даної проблеми та значний прогрес у впровадженні механізмів протидії, поширення дитячої порнографії залишається однією із головних загроз, що порушує основні права дитини. Саме тому доцільним буде розглянути актуальні питання, які пов'язані з сучасним станом та протидією дитячій порнографії.

Мета статті: дослідження сучасного стану та актуальних питань протидії дитячій порнографії.

Стан опрацювання проблематики. Питання, які пов'язані з сучасним станом та протидією дитячій порнографії досліджували такі вчені як: М.М. Гарига-Грихно, С.Ф. Денисов, І.Є. Жданова, І.Г. Лубенець, О.О. Приходько та інші.

Виклад основного матеріалу. Дитяча порнографія є міжнародною проблемою, оскільки стосується не лише однієї якоїсь країни, а стосується всього суспільства загалом та потребує спільних зусиль для боротьби з цим явищем. Що ми розуміємо під дитячою порнографією? Визначення терміну «дитяча порнографія» розкривається у міжнародних нормативно-правових актах. Зокрема, «Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії» від 1 січня 2000 року у ст. 2 визначає, що це: «будь-яке зображення будь-якими засобами дитини, яка здійснює реальні або змодельовані відверто сексуальні дії, або будь-яке зображення статевих органів дитини, головним чином в сексуальних цілях» [1]. У Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року у ст. 9 зазначено, що це: «матеріал, який візуально зображує неповнолітню особу, задіяну в явно сексуальній поведінці, особу, яка виглядає як неповнолітня, особу, задіяну в явно сексуальній поведінці; реалістичні зображення неповнолітньої особи, задіяної у явно сексуальній поведінці» [2]. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 року у ст. 20 визначає зокрема, що це: «будь-який матеріал із візуальним зображенням дитини, яка бере участь у реальній чи симульованій поведінці відверто сексуального характеру, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях» [3].

Варто зазначити, що до не давнього часу Кримінальний кодекс України не виділяв окрему норму, яка б регулювала відповідальність за різноманітні дії, пов'язані з дитячою порнографією. Одним з поштовхів до виокремлення окремої норми стало, зокрема те, що Ланцаротський комітет у своєму звіті у 2015 році відзначив недосконалість нормативно-правової бази України у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації. Пізніше у 2019 році за результатами дослідження в рамках проєкту «Покладемо край онлайн сексуальній експлуатації та насильству стосовно дітей в Європі» були напрацьовані зміни до законів України, які у разі їх прийняття дозволять наблизити українське законодавство до європейських стандартів у цій сфері [4].

Наслідком стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)» від 18 лютого 2021 року, яким визначено внести зміни до КК України шляхом доповнення КК України статтею 301-1, яка передбачає: «одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження» [5]. Можна сказати, що це стало вагомим зрушенням у сфері боротьби зі злочинністю, пов'язаною з дитячою порнографією.

Незважаючи на відповідні законодавчі зміни, варто зазначити, що з огляду статистичних даних Генеральної прокуратури України впливає, що станом на 2024 рік обліковано 1809 кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією, що на 181 кримінальне правопорушення більше порівняно з 2023 роком та на 714 – більше порівняно з 2022 роком [6]. Загалом, це свідчить про швидкий темп зростання, а саме – на +11,6%% порівняно з 2023 роком та – на +65,2% порівняно з 2022 роком, кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень (табл. 1). Відповідно, ми можемо зробити висновок, що спостерігається негативна тенденція, а саме збільшення кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у даній сфері.

Таблиця 1

**Рівень та динаміка злочинності, пов'язаної з дитячою порнографією
за період 2022-2024 рр.**

Роки	2022	2023	2024
Всього зареєстровано кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією	1095	1621	1809
Динаміка кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією у % до попереднього року	-	+48%	+11,6%
Динаміка кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією у % до 2022 року	-	+48%	+65,2%

Аналізуючи місце кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності, ми простежуємо, що частка таких кримінальних правопорушень є досить значною (рис. 1) [6].

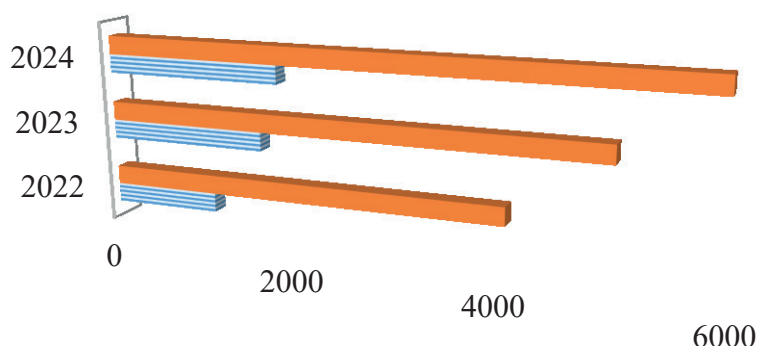

Рис. 1. Частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності за період 2022-2024 рр.

За даними рис. 1, у 2022 році частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією у цій структурі складала 27%, в 2023 році їх частка зросла та склала – 32,3%, а в 2024 році навпаки зменшилась і склала – 30,5%. Відповідно, аналізуючи зміни у структурі за даний період, ми простежуємо все ж таки позитивну тенденцію, а саме на фоні зростання рівня кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією ми спостерігаємо зниження їх частки у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Проте, хоча й відбувається зменшення їх частки у даній структурі ми не можемо оминати той факт, що їх частка є однією із найбільших у всій структурі. Так у 2023 та 2024 роках вона займала перше місце у даній структурі, а у 2022 році посіла друге місце у цій структурі після кримінальних правопорушень у вигляді хуліганства.

Враховуючи вищенаведене, питання боротьби з дитячою порнографією є особливо актуальним, оскільки необхідно вживати відповідних заходів щодо зменшення проявів даного негативного явища.

Відповідно як вище ми зазначали, поняття дитячої порнографії визначено міжнародними конвенціями, а отже і питання, пов'язані з протидією дитячій порнографії також ними передбачено. Зокрема, міжнародними конвенціями передбачено, що кожна держава повинна вживати всіх необхідних законодавчих або інших заходів для запобігання всім формам сексуальної експлуатації та сексуального насильства щодо дітей та для захисту дітей. До того ж, вони закликають держав-учасниць впроваджувати програми для ефективної боротьби з дитячою порнографією, а також створювати механізми підтримки для жертв. Одним із основних способів боротьби з дитячою порнографією є діяльність міжнародних організацій, яка спрямована на захист дітей від сексуальної експлуатації в будь-яких її проявах. Однією із таких організацій є організація «International Association of Internet Hotlines» (далі – INHOPE). INHOPE – це міжнародна організація, яка об'єднує 55 гарячих ліній у 51 країні світу. Її місія полягає у підтримці та наданні допомоги гарячим лініям INHOPE у швидкому виявленні та видаленні матеріалів порнографічного характеру з цифрового світу. Надання допомоги реалізується через її співпрацю з правоохоронними органами, технологічними компаніями та іншими громадськими організаціями. Основними завданнями даної організації

є: прийом та обробка повідомлень про незаконний контент через гарячі лінії; видалення незаконного контенту завдяки співпраці з інтернет-провайдерами; проведення профілактичних заходів, спрямованих на підвищення обізнаності суспільства про загрози кіберзлочинності [7]. Варто зазначити, що Україна в особі громадської організації «Магнолія» приєдналася до мережі гарячих ліній INHOPE у 2023 році. Відповідно до цього, громадська організація «Магнолія» запустила проєкт StopCrime за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та Департаменту кіберполіції Національної поліції України, для протидії насильству щодо дитини та сприяння розслідуванню кримінальних правопорушень у даній сфері [8]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що INHOPE є глобальною мережею, яка координує роботу національних гарячих ліній у різних країнах світу, здійснює обмін інформацією між ними щодо незаконного контенту та співпрацює з правоохоронними органами (Європол, Інтерпол, національні правоохоронні органи) у сфері боротьби з цим негативним явищем.

Іншою не менш потужною міжнародною організацією у сфері протидії дитячій порнографії є організація «End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes» (далі – ECPAT). ECPAT – глобальна мережа громадських організацій, яка здійснює боротьбу у сфері дитячої проституції, дитячої порнографії та торгівлі дітьми в сексуальних цілях. Дана організація об'єднує 134 організації у 110 країнах світу [9]. Основними завданнями ECPAT у протидії дитячій порнографії є: аналіз методів поширення дитячої порнографії в мережі Інтернет; вдосконалення механізму видалення онлайн-контенту у цій сфері; співпраця з міжнародними організаціями: INHOPE та IWF; співпраця з правоохоронними органами як національними, так і міжнародними; співпраця з технологічними компаніями (Google, Microsoft, Meta) щодо використання штучного інтелекту та неймереж для виявлення незаконного контенту; здійснення моніторингу Darknet та інших платформ щодо використання незаконного контенту. Виходячи з цього, ми можемо зробити висновок, що основною метою ECPAT є виявити, видалити та запобігти розповсюдженню відповідного незаконного контенту, пов'язаного з дитячою порнографією у цифровому світі.

Також ще однією із потужних організацій у сфері боротьби з розповсюдженням дитячої порнографії в мережі Інтернет є британська неурядова організація «Internet Watch Foundation» (далі – IWF) [10]. Основними завданнями IWF у протидії дитячій порнографії є: моніторинг, виявлення, видалення та блокування незаконного онлайн-контенту, що містить дитячу порнографію. Для реалізації своїх завдань IWF: аналізує форуми, сайти, платформи соціальних мереж; співпрацює з інтернет-провайдерами та іншими громадськими організаціями країн світу для блокування веб-ресурсів незаконного контенту. Варто зазначити, що IWF є частиною INHOPE. Коли незаконний контент відстежується в країні INHOPE, IWF надсилає звіт до системи звітності INHOPE, яка потім пересилає звіт на відповідну гарячу лінію INHOPE. Бувають випадки, коли незаконний контент розміщено за межами INHOPE. Наприклад, якщо кримінально протиправний вміст розміщено в США, у IWF є Меморандум про взаєморозуміння з NCMEC (гаряча лінія США), який дозволяє IWF надсилати одночасні сповіщення безпосередньо до хостингової компанії одночасно з надсиланням його до NCMEC, щоб його можна було видалити ще швидше [10]. Також необхідно підкреслити, що IWF у своїй діяльності використовує такі інноваційні технології як: IWF Hash List (база даних цифрових «відбитків» (хешів) дитячої порнографії, яка використовується для автоматичного блокування матеріалів); PhotoDNA (технологія, розроблена Microsoft, яка допомагає знаходити та блокувати копії незаконних зображень); автоматизований моніторинг контенту (алгоритми штучного інтелекту для аналізу зображень та відео). Використовуючи дані технології відбувається швидке реагування на існування незаконного контенту та як наслідок, знижується поширення дитячої порнографії. Відповідно IWF є потужною міжнародною організацією (хоча більше зосереджена у Великій Британії), яка орієнтована на технологічні рішення для ідентифікації та видалення незаконного онлайн-контенту.

Відповідно ми можемо, зробити висновок, що міжнародні організації відіграють важливу роль у протидії дитячій порнографії, оскільки їх діяльність спрямована на виявлення та видалення незаконного онлайн-контенту, а також спільну координацію дій між ними та правоохоронними органами країн світу.

Висновки. Підбиваючи підсумок викладеного, слід зазначити, що проблема дитячої порнографії залишається й досі актуальною. Сучасна кримінологічна картина свідчить про те, що спостерігається швидкий темп зростання кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією (+11,6%). Однак, простежується й позитивна тенденція – зниження їх частки у структурі кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності. Проте, хоча й відбувається зменшення їх частки у даній структурі ми не можемо оминати той факт, що їх частка є однією із найбільших у всій структурі, а саме станом на 2024 рік посідає перше місце у вищенаведеній структурі. Одним із головних способів боротьби з дитячою порнографією є діяльність міжнарод-

них організацій. Ключовими організаціями у сфері протидії дитячій порнографії є: «International Association of Internet Hotlines» (INHOPE), «End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes» (ECPAT) та «Internet Watch Foundation» (IWF). Незважаючи на існування міжнародних конвенцій, міжнародних організацій та налагодженого співробітництва між країнами світу у цій сфері – ефективна протидія дитячій порнографії залишається досить гострою проблемою у світі. У зв'язку з чим, необхідно й надалі працювати над розробленням ефективних механізмів протидії даному негативному явищу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії: Протокол, міжнародний документ від 01 січня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text (дата звернення: 09.03.2025 р.).
2. Конвенція Ради Європи «Про кіберзлочинність» від 23 жовтня 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 09.03.2025 р.).
3. Конвенція Ради Європи «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства» від 25 жовтня 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення: 09.03.2025 р.).
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської Конвенції)» URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/06621f20-132f-4a4e-b578-d49746c16755> (дата звернення: 09.03.2025 р.).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18.02.2021 р. № 1256-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text> (дата звернення: 09.03.2025 р.).
6. Генеральна прокуратура України. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika> (дата звернення: 10.03.2025 р.).
7. Міжнародна організація «International Association of Internet Hotlines» (INHOPE). URL: <https://www.inhope.org/EN/events> (дата звернення: 11.03.2025 р.).
8. Проєкт «StopCrime». URL: <https://stopcrime.ua/who-we-are> (дата звернення: 11.03.2025 р.).
9. Міжнародна організація «End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes» (ECPAT). URL: <https://ecpat.org/> (дата звернення: 11.03.2025 р.).
10. Міжнародна організація «Internet Watch Foundation» (IWF). URL: <https://www.iwf.org.uk/about-us/> (дата звернення: 11.03.2025 р.).